

SIĞINMACILAR ÇERÇEVESİNDE SURIYE-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE BİR BAKIŞ

Altan ÇETİN*
Nasrullah UZMAN**

ÖZET

Aralık 2010'da Tunus'ta başlayan halk hareketleri, Mart 2011'de Suriye'de de görüldü. 40 yıldan fazla bir süredir Suriye'de iktidarı elinde tutan Esad yönetimi, göstericilerin reform, özgürlük ve demokrasi isteklerini karşılamak yerine; gösterileri kanlı bir şekilde bastırma yolunu seçti. Esad'ın bu tutumu gösterilerin iç savaşa dönüşmesine neden oldu. On binlerce insan yaralandı ve öldü. İki yüz bin kadar insan Suriye'yi terk etmek zorunda kaldı. Türkiye, Suriye'de yaşanan olaylara ilgisiz kalmadı. Suriye halkına yardım etti ve yüz binden fazla sığınmacıya kapılarını açtı. Bu makalede Türkiye'ye sığınan Suriyeliler çerçevesinde Suriye-Türkiye ilişkileri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Suriye, Sığınmacı, Mülteci, Beşşar Esad

AN OVERVIEW TO SYRIA-TURKEY RELATIONSHIPS WITHIN THE FRAMEWORK OF REFUGEES

ABSTRACT

Movements began in Tunisia in December 2010, was also seen in Syria in March 2011. Al-Assad Government in Syria, which held power for more than 40 years, choose to be a bloody suppression of demonstrations, instead of fulfilling demands of reform, freedom and democracy. Al-Assad's this attitude caused the demonstrations into civil war. Thousands of people were injured and killed. About two hundred thousand people had to leave from Syria. Turkey was not indifferent to the events in Syria. It helped the people of Syria, and opened its doors to over one hundred thousand of refugees. This article is within the framework of Syrians took refuge in Turkey; Syria-Turkey relations were discussed.

Key Words: Turkey, Syria, Defector, Refugee, Beşşar Esad

* Prof. Dr. Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.
e-mail: altanoides@yahoo.com

** Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

Giriş

Suriye’de Bosnalaşma sürecine giren duruma dair çeşitli çıkış senaryoları bulunmaktadır. “*Birinci senaryo Suriye’de kurulabilecek bir geçiş hükümeti ile krizin aşılmasıdır. İkinci muhtemel senaryo Esad rejiminin ağır silah sistemleriyle desteklenecek Özgür Suriye Ordusu veya uluslararası bir müdahale ile devrilmesidir. Üçüncü senaryo Suriye krizinin sürüncemede kalmaya devam etmesi ve ülkenin parçalanma sürecine girmesidir. Dördüncüsü ise iç çatışmaların devam etmesine rağmen Baas rejiminin ayakta kalması ve iktidarını muhafaza etmesidir.*”¹ Bu sürecin başlangıcı, tetiklenme tarihi olarak 2010’da başlayan “*Arap İsyanları*” olsa da süreçsel başlangıcı Osmanlı sonrası devirde coğrafyanın ve insanın tarih dışı kalarak azınlığın hegemonyasında bir küresel efendiler parantezine girilmesiyle başlar. Kendi öz yurdunda garip olan nesne, bilinç, zamanın önüne koyduğu gündemlerle oradan oraya savrulmaktadır. Uzun vadeli bir arka plandan sonra orta vadeli olarak ise Baas iktidarının kurgulanması ve bunun oluşturduğu statüko bu isyanın diğer bir bağlam perspektifini oluşturmaktadır. Azınlık hegemonyası Baas ideolojisi ile paketlenmiş olarak büyük kesimi idare ederken kendini sürdürmek adına hiçbir pragmatizmden de kaçınmamıştır. Kısa vadeli ve nihai süreç ise Arap Baharı denilen sürecin oluşturduğu süreçte aslında ne istediğini ve nasıl alması gerektiğini bilmeyen ve “*demokrasi*” denilen büyüklük kavramının peşinde sokaklarda önce gösteriler sonra da savaş yaşayan bir halk hareketi ile cari olmuştur. Bu gelişmeler karşısında diyalektiğini hesap ve fayda üzerine kurmuş olan çevreler hemen harekete geçerek bu süreci yönlendirme ve ele geçirme çabasına girmişlerdir. Kendi ayakları üzerinde duramayan bir coğrafya da otantik felsefi bir arka plandan mahrum başlayan bu hareketler her ülkenin kendi şartları ve uluslararası düzeyde ifade ettikleri manalara göre şekillenmiş, sürmü ve bitmiştir. Suriye bu süreç içerisinde en dramatik gelişmeleri yaşayan ülke olmuştur. Küresel hesapların bölgesel paydaşlarının arasındaki bir mücadele ve kutuplaşmaya dönen bu olay kendi aşılmaz duvarları içinde binlerce insanın ölümü ve on binlercesinin de Suriye’yi terk etmek zorunda kalmaları gibi sonuçlarla bölge için ciddi bir sorun olarak sürmektedir.

1- Arap Baharı ve Suriye

Tunus’un Sidi Bouzid kentinde 17 Aralık 2010’da belediye zabıtalılarının tezgâhını almasına ve polisler tarafından darp edilmesine tepki olarak kendisini yakan Muhammed Bouazizi’, “*Arap Baharı*” olarak adlandırılan süreci başlatan ilk kıvılcım olmuştur. Bu kıvılcım domino etkisi oluşturmuş ve bir anda miting, protesto, ayaklanma, çatışma veya savaş şeklinde Orta Doğu ülkelerine yayılmıştır: Tunus’ta ülkeyi yöneten Anayasal Birlik Partisi (RCD) kapatılmış ve Cumhurbaşkanı Zeynel Abidin bin Ali ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Ürdün’de Hükümet dağılmıştır. Yemen’de devlet başkanı istifa etmiştir. Mısır’da Hüsnü Mübarek istifa etmiştir. Libya’da Hükümet devrilmiştir. Bahreyn’de,

¹ Atilla Sandıklı-Ali Semin, Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye, BİLGESAM, Rapor No:52, İstanbul, 2012, s. 2.

Cezayir’de, Umman’da, Lübnan’da ve daha birçok yerde halk ayaklanmaları çıkmıştır.

Suriye, ilk etapta Orta Doğu’da yaşanan bu gelişmeleri desteklemiştir. Öyle ki Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad, Wall Street Journal’a verdiği demeçte, Tunus, Cezayir, Mısır ve Ürdün’deki olaylarla ilgili görüşlerini açıklayarak; bu ülkelerdeki protesto gösterilerinin Orta Doğu’da “*yeni bir çağa öncülük ettiğini*” ve Arap yöneticilerin halkın siyasî ve iktisadî isteklerini yerine getirmek için daha fazlasını yapması gerektiğini belirtmiştir². Bununla birlikte Esad’ın Arap Baharı’nı destekleyen söylemleri, olaylar Suriye’ye sıçrayınca son bulmuştur. Esasen Orta Doğu’da meydana gelen olayların 1963 yılından itibaren Baas Partisi, 1970’ten beri de Esad ailesi³ tarafından yönetilen Suriye’ye sıçramaması düşünülemezdi. 2011 yılının Mart ayından itibaren *reform, özgürlük ve demokrasi* isteğiyle harekete geçen göstericiler, Baas rejimine ve Esad yönetimine karşı protesto gösterileri düzenlemiştir⁴. Düzenlenen gösteriler kısa sürede ülkenin geneline yayılmış, *reform, özgürlük ve demokrasi* talepleri geniş halk kitleleri tarafından sahiplenilmiştir.

Esad yönetimi, göstericilerin taleplerini karşılamak ve göstericilerle uzlaşmak yerine küçük tavizler vererek gösterilerin önünü almaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Bunun üzerine, bir yandan sözde reform sözleri verip, göstermelik uygulamalarla ortamı yatıştırmaya çalışırken, diğer yandan da gösterileri kanlı bir şekilde bastırmak yolunu seçmiştir. Esad yönetiminin bu tavrı, gösterileri bastırmak bir yana daha da artırmıştır. Olayların başladığı 2011 Mart’ında polisle göstericiler arasında çıkan çatışmada onlarca kişi hayatını kaybetmiş, bu aydan itibaren olaylar artarak devam etmiş ve önlenemez bir hal almıştır⁵. Olaylar, bununla da kalmamış, öldürülen göstericiler için düzenlenen cenaze törenleri esnasında, güvenlik güçlerinin kalabalık üzerine açtığı ateş sonucu onlarca kişi daha öldürülmüştür⁶.

Gösterileri önleyemeyen Esad, orduyu harekete geçirmiştir. Gösterilerin merkezi Dera kentine tanklarla giren 3000 askerin açtığı rastgele ateş sonucu 25 gösterici daha öldürülmüştür. Olayların artması üzerine Ürdün sınır kapısı kapatılmıştır⁷. Dera’nın yanı sıra Cebleh, Halep ve Humus da yine tanklarla vurulmuş; onlarca kişi daha hayatını kaybetmiştir⁸. Esad yönetiminin bu tavrı *reform, özgürlük ve demokrasi* için yapılan protestoların iç savaşa dönüşmesine sebep olmuştur. Küçük gruplar halinde başlayan protesto gösterileri önce ayaklanmaya dönüşmüş ve sonra dünyanın gözleri önünde iç savaş başlamıştır.

Suriye’deki olayların başlangıcından 22 Mayıs 2011’e kadar geçen zaman aralığında Esad’a bağlı güvenlik güçleri tarafından öldürülen muhaliflerin sayısı 900’ü aşmıştır. Buna karşın olayların başlangıcından 6 Haziran 2011’e kadar da

² Habertürk, 1 Şubat 2011, s. 1 ve 10; Cumhuriyet, 1 Şubat 2011, s. 12.

³ 1970’den 2000’e kadar Hafız Esad tarafından yönetilen Suriye, 2000’den itibaren de oğlu Beşar Esad tarafından yönetilmektedir.

⁴ Akşam, 24 Mart 2011, s. 16; Cumhuriyet, 23 Mart 2011, s. 11.

⁵ Cumhuriyet 25 Mart 2011, s. 10; Cumhuriyet 26 Mart 2011, s. 12.

⁶ Bugün, 23 Nisan 2011, s. 15; Bugün, 24 Nisan 2011, s. 14.

⁷ Bugün, 26 Nisan 2011, s. 13.

⁸ Milliyet, 12 Mayıs 2011, s. 22.

muhالیfler tarafından Esad'a bağlı 120 polis öldürülmüştür⁹. Esad güçleri karşısında tutunmaya çalışan muhaliflerin, Türkiye sınırına doğru konuşlanmaya başlamaları üzerine Esad güçleri de bu yöne doğru ağırlık vermeye başlamışlardır. Muhalifler, Esad'ın düzenli birlikleri karşısında ciddi başarılar elde etmişler ve birçok kasabanın kontrolünü ele geçirmişlerdir. Esad'ın acımasız ve uzlaşmaz tavrı muhaliflerin elini güçlendirmiştir. Hama kentinde rejim karşıtı beş yüz bin kişi Esad'a karşı gösteri düzenlemiştir. Bu gösteri karşısında Esad'a bağlı askerler Hama kentine girmiş ve evlere baskın düzenleyerek rastgele ateş açıp onlarca kişiyi öldürmüşlerdir¹⁰. Humus muhaliflerin eline geçmiş ve göstericilerin merkezi konumuna gelmiştir. Suriye'de olaylar o derece artmıştır ki ölüm haberleri sıradanlaşmıştır. Ramazan ayında bile ateşkes sağlanamamış; Teravih namazı, Cuma namazı ve hatta Bayram namazı sonrasında bile camiden çıkıp protesto gösterilerine katılan Suriyelilerin üzerine Esad'ın askerleri tarafından ateş açılmıştır.

Esad, yalnızca muhalifleri değil aynı zamanda sivil halkı ve gazetecileri de hedef almıştır: Esad'a bağlı askerler tarafından Humus'ta yabancı basın mensuplarının kaldığı bir ev yoğun bombardımana tutulmuş ve saldırıda İngiliz Sunday Times gazetesi muhabiri Amerikalı Marie Colvin ve Fransız foto muhabiri Remi Ochlik öldürülmüş, üç gazeteci ise yaralı olarak kurtulabilmiştir¹¹.

2- Esad Yönetiminin Al(ama)dığı Tedbirler

Olaylar karşısında Esad yönetimi, tüm Suriyelileri mutlu edecek kararların alınacağı yönünde açıklamalar yapmıştır¹². Ancak bu açıklamalar göstericileri tatmin etmemiş ve Suriye Hükümeti istifaya etmek zorunda kalmıştır. Bununla birlikte Esad, önce istifa eden hükümetin başındaki Naci Itri'yi geçici başbakan olarak görevlendirmiş; ancak daha sonra yeni hükümeti kurma görevini Tarım eski Bakanı Adil Safır'e vermiştir¹³. Esad, Türkiye'nin de telkinleriyle kabinenin feshi ve iki valinin görevden alınması da dâhil çeşitli tavizler vermiştir. Esad gösterilerde gözaltına alınan yüzlerce eylemcinin serbest bırakılacağını; ancak Suriye'ye ve Suriyelilere karşı suç işlemiş kişilerin cezaevinde tutulacağını belirtmiştir. 1963'ten beri süregelen olağanüstü hali kaldıran yasa tasarısını onaylamıştır¹⁴. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Esad'ın OHAL'i kaldırmasını güzel bir başlangıç olarak değerlendirmiş; ancak bunun tek başına yeterli olmadığını ve Suriye'de atılması gereken daha çok adım olduğunu belirtmiştir¹⁵.

Yaşanan olayların sona erdirilmesi için Esad ile rejim karşıtı muhalifler başkent Şam'da bir araya gelmiştir. Esad, muhaliflerin yanı sıra Şam'da, Brezilya, Hindistan ve Güney Afrika'nın BM diplomatik temsilcilikleri ile de bir araya

⁹ Hürriyet, 7 Haziran 2011, s. 27.

¹⁰ Cumhuriyet, 9 Temmuz 2011, s. 10.

¹¹ Cumhuriyet, 23 Şubat 2012, s. 14.

¹² Cumhuriyet, 28 Mart 2011, s. 11.

¹³ Cumhuriyet, 4 Nisan 2011, s. 11.

¹⁴ Hürriyet, 20 Nisan 2011, s. 42.

¹⁵ Milliyet, 27 Nisan 2011, s. 24.

gelmiştir. Bu görüşmede ayaklanmayı bastırmak için yapılan operasyonlarda bazı hatalar yapıldığını, orantısız güç kullanıldığını ve çok partili sistem başta olmak üzere reformları yapmakta geç kalındığını kabul ettiğini bildiren bir açıklama yapmıştır¹⁶. Esad, yeni bir af kararı daha almış ve son olaylarda tutuklanan ve öldürme suçuna karışmayanların serbest bırakılacağını açıklamıştır.

Esad, kendisinin halk desteği ile iktidara geldiğini iddia ederek olayların sorumluluğunu dış güçlere yüklemiştir. Suriye’de reformların devam edeceğini, 2012 Mart’ında yeni anayasanın hazır olacağını, Mayıs veya Haziran’da da seçimlerin yapılabileceğini belirtmiştir¹⁷. Esad, olayları durdurabileceğini düşünerek bir kez daha genel af ilan etmiş ve bu affın “5 Mart 2011 tarihinden, kararın onaylandığı tarih olan, 15 Ocak 2012’ye kadar ülkedeki olaylarla ilgili işlenmiş suçları” kapsadığı açıklamıştır¹⁸. Esad’ın verdiği tavizler olayları durdurmaya yetmemiştir. Çünkü Esad’ın verdiği tavizler muhaliflerin isteklerini karşılamaktan uzak kalmıştır. Üstelik Esad, bu süreçte, çoğu kez vaat ettiklerini yerine getirmemiştir. Hal böyle olunca her yeni gün önceki günden daha fazla şiddet olayına sahne olmuştur.

3- Uluslararası Kamuoyu’nun Tepkisi

Suriye’nin muhaliflere karşı izlediği politika, uluslararası kamuoyu tarafından şiddetle eleştirilmiştir. Esad, Rusya, Çin ve İran tarafından desteklenmiş, bu üç ülke haricindeki devletler tarafından şiddetle eleştirilmiştir. ABD Başkanı Barack Obama Suriye’deki olaylarla ilgili yaptığı açıklamada, Suriye yönetiminin barışçıl protestoculara karşı uyguladığı şiddeti kınadığını belirtmiş, Esad’ın demokratik geçişe öncülük etmesi veya iktidardan ayrılması gerektiğini ifade etmiştir¹⁹. Fransa da gösterileri şiddet kullanarak bastırmakta ısrarcı olması durumunda Esad rejiminin düşeceğini belirtmiştir. Avrupa Birliği Dışişleri Bakanları da göstericilerin öldürülmesinden sorumlu olan Esad’a ve 9 üst düzey yardımcısına vize yasağı getirmiş, malvarlıklarını dondurmuştur. Ürdün Kralı Abdullah da Esad’a halkıyla diyalog kurması çağrısında bulunmuştur²⁰. Almanya da Esad’ı kınamış ve Esad’ın şiddete bir an önce son vermesini istemiştir. BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon da Esad’ın şiddeti ve baskıyı artırdığını belirterek, kendisine durması yönünde yapılan bütün talepleri görmezden geldiğini söylemiş ve uluslararası toplumun Suriye’ye yönelik tutarlı tedbirler alması ve tek ağızdan konuşması gerektiğini belirtmiştir.

Başbakan Erdoğan’ın, Obama ile yaptığı telefon görüşmesinde, Suriye ve Libya’daki son durumu değerlendirmiş ve görüşmede, Suriye halkının meşru taleplerinin karşılanması açısından reformların ivedilikle gerçekleştirilmesi ve sivil göstericilere karşı şiddete başvurulmaması gerektiğine işaret edildiği ve Suriye’deki gelişmeleri yakından takip etmek konusunda da görüş birliğine varıldığı bildirilmiştir²¹. ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton da yaptığı açıklamada,

¹⁶ Hürriyet, 11 Ağustos 2011, s. 22.

¹⁷ Cumhuriyet, 11 Ocak 2012, s. 12.

¹⁸ Cumhuriyet, 16 Ocak 2012, s. 11.

¹⁹ Cumhuriyet, 20 Mayıs 2011, s. 11.

²⁰ Star, 24 Mayıs 2011, s. 13.

²¹ Türkiye, 21 Haziran 2011, s. 12.

Suriye'nin Türkiye sınırına asker yığınağından ve bir sınır çatışmasından endişe ettiğini belirtmiş; Suriye'nin sınırdaki askerleri geri çekmesi gerektiğini, bu askerlerin bölgedeki varlığının zaten kötü olan durumu daha da zorlaştıracak bir sınır çatışması tehlikesi oluşturduğunu açıklamıştır²².

ABD'nin Suriye Büyükelçisi Robert Ford ve Fransa'nın Suriye Büyükelçisi Eric Chevalier, Esad'ın kuşatması altında olan Hama kentine giderek muhaliflerin yanlarında olduklarını göstermişlerdir. Suriye yönetimi ise Amerika'yı gösterileri teşvik etmekle suçlamış ve büyükelçi Ford'un Hama'ya izin almadan yaptığı ziyaretin, Washington'un Suriye'deki "*rejimi devirme*"²³ amacıyla dört aydır süren gösterilerde bir parmağının olduğunu kanıtladığını açıklamıştır²⁴. Bu süreçte Esad yanlıları tarafından Amerikan ve Fransız Büyükelçiliklerine saldırılar düzenlenmiş ve büyükelçilikler tahrip edilmiştir. Bu olay üzerine yaptığı açıklamada Amerika, Esad'ın iktidarda kalmasının mümkün olmadığını belirterek, Suriye'de demokratik dönüşüm için umut beslediğini söylemiştir²⁵. Obama, Esad'ın meşruiyetini kaybettiğini açıklamış ve Esad'ı ilk kez açıkça istifaya çağırmıştır²⁶. Suriye'de artan olaylar üzerine Suudi Arabistan, Kuveyt ve Bahreyn Suriye'deki büyükelçilerini geri çağırılmışlardır²⁷. Amerika'nın Şam Büyükelçisi Robert Ford, elçiliğe yönelik saldırılar nedeniyle Suriye'den ayrılmıştır²⁸. Fransa, olaylar nedeniyle Halep ve Lazkiye kentlerindeki konsoloslukları ile kültür merkezlerinin kapatılmasına, Şam büyükelçisinin de başkent Paris'e geri çağırılmasına karar vermiştir²⁹.

AB üyesi ülkeler, Suriye'den yapılan petrol ve petrol ürünleri ithalatını kesme kararı almış; mal varlıklarını dondurduğu ve seyahat yasağı koyduğu Suriyeli kurumların ve kişilerin listesini genişletmiştir. AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton Suriye'ye yönelik yeni yaptırımları açıklamıştır: Petrol şirketleri Suriye'de yatırım yapmayacak, Suriye Merkez Bankası'na banknot verilmeyecek, rejimle bağlantılı bazı yetkililere seyahat ve vize yasağı uygulanacak³⁰.

²² Cumhuriyet, 25 Haziran 2011, s. 1.

²³ Amerika'nın Büyük Ortadoğu Projesi kapsamında Ortadoğu'yu yeniden şekillendir-mek istemesiyle birlikte "*küresel terör*", "*İslâmi terör*" ve "*kitlesel imha silahları*" gibi kavramlar dünya kamuoyunda sıkça dile getirilmiştir. Amerika'nın "*kitlesel imha silahları*" olduğunu öne sürerek Irak'ı işgal etmesi; ancak işgal sonrasında Irak'ta herhangi bir kitlesel imha silahına rastlanılmaması üzerine bu kavramların yerini "*insan hakları*", "*özgürlük*" ve "*demokrasi*" gibi kavramlar almıştır. ABD'nin Ortadoğu politikasının kamuflefleri artık bu kavramlar olacaktır. Bununla birlikte Ortadoğu ülkelerinin çoğunda demokrasinin hâkim olmaması ABD'nin söylemini güçlendirmiştir. Liderliğini ABD'nin yaptığı Batı Bloğunda yer alan Avrupalı Devletler de ABD'nin Ortadoğu'ya *insan hakları* (!), *özgürlük* (!) ve *demokrasi* (!) götürmesini desteklemişlerdir. Irak'ın işgalini sessiz sedasız izleyen Ortadoğu devletleri, Batı'nın desteklediği halk ayaklanmasıyla karşı karşıya kalmışlardır.

²⁴ Cumhuriyet 9 Temmuz 2011, s. 10.

²⁵ Star, 12 Temmuz 2011, s. 13.

²⁶ Cumhuriyet, 19 Ağustos 2011, s. 9.

²⁷ Cumhuriyet, 9 Ağustos 2011, s. 7.

²⁸ Cumhuriyet, 25 Ekim 2011, s. 12.

²⁹ Cumhuriyet, 17 Kasım 2011, s. 1.

³⁰ Hürriyet, 25 Eylül 2011, s. 22.

İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad Portekiz televizyonuna yaptığı konuşmada, Suriye hükümetinin protestocularla görüşmesi gerektiğini belirterek Esad'ın protestoculara yönelik şiddet içeren baskıdan uzak durmasını ve muhalefetle görüşmelere başlaması gerektiğini ifade ederek askerî bir çözümün hiçbir zaman doğru olmadığını vurgulamış ve meselelerin diyalog yoluyla çözülmesi gerektiğini ifade etmiştir³¹. Ürdün Kralı Abdullah, Esad'a yönetimi bırakma çağrısında bulunmuştur³². Arap Birliği de Suriye'nin üyeliğini askıya almıştır. Bunun üzerine Esad yanlıları, Türkiye Büyükelçiliği ve konsolosluklarına saldırmış; yaşananlar üzerine Suriye'nin Ankara'daki maslahatgüzarını Dışişleri Bakanlığı'na çağırarak Türkiye, Şam yönetimine nota vermiş, güvenlik gerekçesiyle Şam Büyükelçiliği ve Halep Başkonsolosluğu'ndaki personelin ailelerinden oluşan 60 kişiyi Ankara'ya getirmiştir³³. Esad'ın uzlaşmaz tutumunu devam ettirmesi üzerine yeniden sivillere yönelik sert muamelenin durdurulması çağrısında bulunan Arap Birliği, Suriye yönetimine 3 gün süre tanıyarak gerekli reformları yapmadığı takdirde Şam rejimine karşı “*ekonomik yaptırımlar*” uygulanacağını bildirmişti³⁴.

4- Türkiye-Suriye İlişkileri

Türkiye, Orta Doğu'da yaşanan tüm süreci yakından takip etmiştir. Değişimden ve reformdan yana mesajlar vererek halk hareketlerini desteklemiş, Orta Doğu ülkelerini demokratikleşmeleri hususunda teşvik etmiştir. Suriye de, ilk etapta Türkiye'ye paralel bir politika izlemiş ve Orta Doğu coğrafyasında değişimden yana mesajlar vermiştir. Başbakan Erdoğan'ın 2011 yılı Ocak ayında gerçekleştirdiği Suriye seyahatinde, iki lider, Lübnan'da yaşanan olaylarla ilgili ortak bir açıklama yapmıştır. Türkiye-Suriye ilişkileri son dönemde siyasi, iktisadî, sosyal ve kültürel açıdan hiç olmadığı kadar iyi bir seyir takip etmiştir: Suriye ve Türkiye arasında vize uygulaması 90 gün süre ile kaldırılmıştır³⁵. 6 Şubat 2011'de Başbakan Erdoğan ve Suriye Başbakanı Naci Itri'nin katılımıyla Hatay'da, Türkiye-Suriye sınırında Asi Dostluk Barajı'nın temel atma töreni gerçekleştirilmiştir. Erdoğan, daha sonra Suriye'nin Halep kentine giderek, Esad ile bir araya gelmiş ve iki lider Mısır ile Lübnan başta olmak üzere bölgedeki siyasi gelişmeleri değerlendirmişti³⁶. Bu gibi gelişmelerin yanı sıra turistlerin tek vizeyle beş ülkeyi de ziyaret edebilmesini sağlayacak Türkiye, Suriye, Pakistan, İran ve Irak'ın ortak vize konusunda çalışmaları yapılmıştır³⁷.

Esad, Suriye'de yaşanan olayları komplo olarak değerlendirmiş ve olayların ulusu için bir test olduğunu iddia etmiştir³⁸. Türkiye, Suriye'deki olayları ilk andan itibaren yakından takip etmiştir. 29 Mart 2011'de Erdoğan tarafından Mit Müsteşarı Hakan Fidan Şam'ın yeni Libya olmaması için Suriye'ye gönderilmiştir. Nisan

³¹ Cumhuriyet, 9 Eylül 2011, s. 1.

³² Cumhuriyet, 16 Kasım 2011, s. 8.

³³ Milliyet, 14 Kasım 2011, s. 15.

³⁴ Cumhuriyet, 17 Kasım 2011, s. 1.

³⁵ Resmi Gazete, Tarih: 19 Ekim 2009, Sayı: 27378, Karar Sayısı: 2009/15499.

³⁶ Türkiye, 6 Şubat 2011, s. 1.

³⁷ Cumhuriyet, 7 Mart 2011, s. 11.

³⁸ Türkiye, 31 Mart 2011, s. 13.

ayında Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Suriye’de Esad’la, Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim’le ve Hamas’ın siyasi büro şefi Halid Meşal’le bir araya gelerek gelişmeleri değerlendirmiş ve Suriye’nin reform yapması yönünde telkinlerde bulunmuştur³⁹. Erdoğan, Esad’la telefon görüşmesi yapmış; Esad’a, şiddetten uzak durulması ve olayların durdurulması gerektiğini ifade etmiştir⁴⁰. Davutoğlu, güçlü, istikrarlı ve müreffeh bir Suriye’nin kurulması için demokratikleşme yönünde, Esad’ın verdiği taahhütleri içeren kapsamlı bir reform sürecini gerçekleştirmesi gerektiğini belirtmiştir⁴¹. Bu sırada Suriye askerleri, Türkiye sınırına 500 metre mesafedeki Harbatil Cevz köyüne mevzilenerek, köydeki bir eve asılan Türk bayrağını indirmiş, Mehmetçik de buna karşılık gözetleme kulesine devasa Türk bayrağı asmıştır⁴². Davutoğlu, gerilimin artması üzerine Erdoğan’ın Suriye’de şiddetin bitirilmesine yönelik mesajını iletmek üzere yeniden Suriye’ye gitmiş ve Esad ile bir araya gelmiştir⁴³. Suriye’deki temaslarının ardından yaptığı açıklamada Davutoğlu, Esad’a operasyonları hemen durdurmazsan, konuşacak hiçbir şey kalmaz uyarısını yapmıştır⁴⁴.

5- Türkiye’ye Sığınan Suriyeliler

Esad yönetiminin Suriye’de baş gösteren olayları kanlı bir şekilde bastırma yoluna gitmesi, bu yönde masum insanları bile katletmekten kaçınmaması, kargaşaya neden olmuştur. Söz konusu kargaşa ortamında sivil halk adeta iki ateş arasında kalmış, Esad’ın askerleri ile muhalifler arasında yaşanan iç savaşta canını kurtarma derdine düşmüştür. Suriye’de yaşanan olaylar nedeniyle can güvenliği tehlikeye düşen Suriyeliler; başta Türkiye olmak üzere, komşuları Ürdün, Lübnan ve Irak’a göç etmeye başlamışlardır. Ülkelerindeki iç savaş nedeniyle, can güvenliği tehlikeye düşen Suriyeliler “*en güvenilir yer olarak*” Türkiye’ye sığınmışlardır. En çok göçü de Türkiye almıştır. Zira Türkiye, Suriye’de yaşanan olaylara seyirci kalmamış, can güvenliği tehlikeye düşen Suriyelilere kapılarını ardına dek açmıştır.

Suriye’den Türkiye’ye yönelik ilk toplu nüfus hareketi, can güvenliklerinin kalmadığını düşünen 300–400 kadar Suriyelinin 29 Nisan 2011’de Hatay’ın Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısına sığınmasıyla gerçekleşmiştir. Söz konusu Suriyeliler içeri alınmış ve Hatay’daki bir spor salonunda geçici olarak konaklama ve gıda ihtiyaçları sağlanmıştır⁴⁵. İlk kafileden itibaren Türkiye’ye sığınanların sayısı gün be gün artmaktadır.

13 Haziran 2011 itibariyle Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin sayısı 7 bine yaklaşmıştır. Suriyeli sığınmacılara Türk köyleri iâşe yardımı sağlamıştır⁴⁶. Suriye’de yaşanan olaylar nedeniyle kaçarak Türkiye’ye sığınan ve Esad’ın dön

³⁹ Cumhuriyet, 7 Nisan 2011, s. 1.

⁴⁰ Habertürk, 15 Haziran 2011, s. 1.

⁴¹ Habertürk, 17 Haziran 2011, s. 15.

⁴² Cumhuriyet, 24 Haziran 2011, s. 1.

⁴³ Hürriyet, 9 Ağustos 2011, s. 22.

⁴⁴ Hürriyet, 16 Ağustos 2011, s. 26.

⁴⁵ TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu, 24. Dönem, 2. Yasama Yılı, 2012, s. 2.

⁴⁶ Türkiye, 12 Haziran 2012, s. 1-4.

çağrısına uyararak Suriye tarafından evlerine dönme karşılığında dokunulmazlık garantisi alan sığınmacılardan ülkelerine dönenlerden onlarca yine Esad'a bağlı güçler tarafından öldürülmüştür. Buna rağmen Esad Türkiye'deki sığınmacılara dön çağrısı yapmaya devam etmiştir. Türkiye'ye sığınan Suriyeliler oldukça zor şartlarda gelmişlerdir. Türkiye'ye geçişlerin artması üzerine sınıra yerleşen askerler, Türkiye'ye kaçmak isteyenlerin üzerine ateş açtığı bile olmuştur. Tüm bu olanlara rağmen her gün yüzlerce Suriyeli Türkiye'ye sığınmıştır.

Türkiye'ye sığınan Suriyeli sığınmacılar hakkında, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların dışında ayrı bir prosedür uygulanmıştır. Türkiye'nin tarafı olduğu, uluslararası mülteci hukukuna esas teşkil eden iki temel metin bulunmaktadır: “1951 tarihli *Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi*” ve “1967 tarihli *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York Protokolü*”. Türkiye, devletlerin mültecilerle ilgili uluslararası koruma yükümlülüklerini düzenleyen her iki metne de “*coğrafi sınırlama*” ile imza atmıştır. Buna göre “*Avrupa'dan gelen kimselere*” mülteci olma hakkı tanınırken; Avrupa dışından gelenlere bu hak tanınmamakta, üçüncü ülkelere geçebilecekleri süre boyunca sığınma hakkı verilmektedir. Uluslararası mülteci hukuku ulusal hukuka 1994 İltica Yönetmeliği olarak da adlandırılan “*Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Mümferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*” ile aktarılmıştır. Yukarıda anılan metinler ile uluslararası hukuk teamülleri uyarınca, Türkiye'nin açık kapı politikası sonucunda, ülkeye kabul edilen Suriye vatandaşlarına “*geçici koruma*” statüsü verilmiştir. Böylece Suriye'deki durum normale dönene kadar Türkiye'de bir anlamda “*misafir*” konumunda barındırılmaktadırlar. Sığınan kişilerin sayıca çok olması bu statünün verilmesinde en büyük etkidir⁴⁷.

Suriyeli sığınmacılar Türkiye'nin taraf olduğu 1951 Tarihli *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi* kapsamında kabul edilmemişlerdir. Şayet bu şekilde kabul edilselerdi, yetkili makamlardan iltica talebinde bulunmaları gerekiyordu. Bu talepleri İçişleri Bakanlığı'nın 1994 tarihli ve 6169 sayılı *İltica-Sığınma Yönetmeliği* çerçevesinde değerlendirilecekti. Bu değerlendirmenin ardından İçişleri Bakanlığı'nın uygun göreceği bir ilde serbest olarak ikamete tabi tutulacaklardı. Söz konusu iller “*uydu iller*” olarak adlandırılan yerlerdi ki bunlar genelde İç Anadolu Bölgesi ve yakın çevrelerinde yer alan, emniyet ve asayiş açısından sorun yaşanmayan ve yabancıların kontrollerinin zor olmadığı 51 ili kapsamaktaydı⁴⁸. Bu illere sevk edilen yabancılar en az altı ay süreyle İkamet

⁴⁷ TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu, s. 4.

⁴⁸ Bahse konu olan iller şunlardır: Ağrı, Amasya, Bilecik, Burdur, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Gaziantep, Hakkâri, Isparta, Kastamonu, Kayseri, Kırşehir, Konya, Kütahya, Nevşehir, Niğde, Sivas, Tokat, Van, Yozgat, Aksaray, Karaman, Kırıkkale, Şırnak, Adana, Afyonkarahisar, Erzurum, Hatay, Kahramanmaraş, Çanakkale, Bolu, Uşak, Denizli, Yalova, Siirt, Balıkesir, Batman, Şanlıurfa, Kilis, Ardahan, Malatya, Kars, Iğdır, Düzce, Sakarya, Erzincan, Gümüşhane, Bayburt, Mardin.

Tezkeresi, 15 gün içerisinde bir *Kimlik Tanıtma Belgesi* alacaklardı ve belirli periyotlarla imzaya çağrılacaklardı. Bununla birlikte hassas gruplar olarak adlandırılabilirler grup üyeleri Yozgat'ta bulunan 100 kişilik Mülteci Misafirhanesi'nde barındırılacaktı. Ancak Suriyeli sığınmacılarla ilgili bu prosedürlerin hiçbiri uygulanmadı.

Son iki yılda toplu olarak Türkiye'ye sığınan Suriyeliler; mülteci değil sığınmacı kapsamına alınmış ve onlar için ayrı bir yönerge çıkartılmıştır. Söz konusu yönerge İçişleri Bakanlığı Müsteşarlığı, İltica ve Göç Mevzuatı ve İdari Kapasitesini Geliştirme ve Uygulama Bürosu tarafından yayınlanan 9 Nisan 2012 tarihli "*Türkiye'ye toplu sığınma amacı ile gelen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyeti'nde ikamet eden vatansız kişilerin kabulüne ve barındırılmasına ilişkin*" kamuoyu ile paylaşılmayan hizmete özel yönergedir. Türkiye'ye sığınan Suriyeliler hakkında bu yönergede barınma, gıda, sağlık, güvenlik, sosyal aktivite, eğitim, ibadet, tercümanlık, haberleşme, bankacılık ve diğer hizmetlere ilişkin uygulanması gereken prosedür ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Bu yönetmeliğe göre Suriyeli sığınmacılar geçici olarak misafir statüsünde Türkiye'de barındırılmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların öncelikle üst taraması yapılmakta, ardından tercüman eşliğinde kim oldukları, varsa kimlik bilgileriyle, yoksa sözlü beyanlarıyla kayıt altına alınmaktadır. Suriyeli sığınmacılar için ilk çadır kent alanı olarak Yayladağı ilçesindeki eski bir tekeli binası belirlenmiş, burada çadırlar, seyyar mutfak, banyo gibi düzenlemeler yapılmış ve ilk gelenler buraya yerleştirilmiştir. Daha sonra devam eden yoğun göç nedeniyle 9 Haziran 2011'de Altınözü ve 12 Haziran 2011'de de Boynuyuşuk çadır kentleri kurulmuştur. Göçün her geçen gün artarak devam etmesine paralel olarak çadır kentlerin de sayısı hızla artırılmıştır⁴⁹.

Türkiye'ye sığınanlar arasında Suriyeli güvenlik güçleri de bulunmaktadır. Bu kişiler hakkında 11.8.1941 tarihli ve 4104 sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye İltica Edenler Hakkında Kanun⁵⁰ ve 07.11.1995 tarihli ve 22456 sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye Kabul Edilenler Hakkında Yönetmelik⁵¹ hükümleri uygulanmaktadır. Söz konusu kanun ve yönetmeliğe göre Türkiye'ye sığınan Suriyeli güvenlik güçleri, aileleriyle birlikte sivil Suriye vatandaşlarından farklı olarak ayrı bir çadır kentte barındırılmaktadır⁵².

Bunların yanı sıra Türkiye ve Suriye arasındaki vize muafiyeti kapsamında turistik vize ile en fazla üç aylık süre için ülkemize giriş yapan Suriyeliler de vardır. Hatta bu kişiler belli bir miktar parayı bankaya yatırmaları koşuluyla üç aylık süreye ek olarak altı ay daha serbest olarak kendi imkânlarıyla Türkiye'de

⁴⁹ TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu, s. 2.

⁵⁰ Resmi Gazete, Tarih: 17 Aralık 1942, Sayı: 5285.

⁵¹ Resmi Gazete, Tarih: 7 Kasım 1995, Sayı: 22456.

⁵² TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu, s. 3.

kalabilmektedir⁵³. Tabii ki bunlar çadır kentlerde veya konteynir kentlerde barındırılmamakta, kendi imkânları ile Türkiye’de kalmaktadırlar.

Suriyeli sığınmacılarla ilgili tüm prosedürü, Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) koordine etmektedir. AFAD’ın koordinatörlüğünde; İçişleri, Dışişleri, Sağlık, Milli Eğitim, Tarım ve Köy işleri, Ulaştırma ve Maliye Bakanlıkları ile Genelkurmay Başkanlığı, Hatay Valiliği, Diyanet İşleri Başkanlığı, Gümrük Müsteşarlığı ve Kızılay ortak çalışmalar yürütmektedir⁵⁴.

Türkiye’ye sığınan ve çadır kentlere yerleştirilen Suriyeli sığınmacıların barınma, gıda, sağlık, güvenlik, sosyal aktivite, eğitim, ibadet, tercümanlık, haberleşme, bankacılık ve diğer hizmetleri AFAD koordinatörlüğünde ilgili bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları ile Türk Kızılayı tarafından sağlanmaktadır. Suriyeli sığınmacıların geçimlerini sağlamak için zaman zaman nakdî yardımlarda bulunulmakta, uygun koşullarda çalışmalarına ve para kazanmalarına da imkân verilmektedir. Bunların yanı sıra birçok sivil toplum kuruluşu da Suriyeli sığınmacılar için yardım toplamaktadır. Suriyeli sığınmacıların barındığı çadır kentlerde ve kamplarda; okul, cami, ticaret, polis ve sağlık merkezi, basın brifing birimi, çocuk oyun alanları, televizyon izleme üniteleri, market, biçki-dikiş kursları, su deposu, arıtma merkezi, trafo ve jeneratör gibi donatılar yer almaktadır⁵⁵.

Çadır kentler için, Suriyeli sığınmacıların güvenlik endişesi nedeniyle kamuoyuna açık olmamakla birlikte, zaman zaman ulusal ve uluslararası basın kuruluşlarına ziyaret izni verilmektedir. Ayrıca her çadır kentteki brifing çadırları aracılığıyla ulusal ve uluslararası basın kuruluşlarına ve sivil toplum kuruluşlarına bilgi verilmektedir. Bunun yanında ulusal ve uluslararası çok sayıda inceleme heyetinin çadır kentleri ziyaret etmelerine izin verilmiştir⁵⁶.

Suriyeli sığınmacılara sağlanan tüm bu imkânlarla rağmen; sığınmacıların kaldıkları bölgelerde zaman zaman bölge halkıyla, hatta güvenlik güçleriyle bile arbede yaşadıkları, asayiş bozacak olaylara sebebiyet verdikleri de basına yansımaktadır. Bu tip olaylar ise bölge halkı tarafından tepkiyle karşılanmaktadır.

⁵³ TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu, s. 4.

⁵⁴ TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu, s. 3.

⁵⁵ Komşuya Uzanan Dost Eli: Suriye, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara, 2012, s. 3.

⁵⁶ Birleşmiş Milletler İyi Niyet Elçisi, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Göç Komisyonu, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi Uluslararası Soruşturma Komisyonu ve Danimarka Parlamentosu Dış Politika Komitesi şimdiye kadar çadır kentleri ziyaret eden uluslararası heyetlerdir. Yurt içinden, Gümrük Müsteşarlığı, Sağlık Bakanlığı, Toplu Konut İdaresi gibi ilgili birimlerce çeşitli incelemeler yapılmıştır. Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Fatma Şahin, Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay ve Adalet Bakanı Sadullah Ergin tarafından çadır kentler ziyaret edilmiştir. Bkz. TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu, s. 3.

1 Kasım 2012 tarihine kadar Türkiye'ye toplam 154.869 Suriyeli sığınmacı gelmiştir. Bunlardan 44.905'i Suriye'ye geri dönmüştür. 1 Kasım 2012 tarihi itibarıyla Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı 109.964'tür. Bunlardan yalnızca 13.241 kişi Türkmen, diğerleri çoğunlukla Araplar ve Kürtlerdir. 1 Kasım 2012 tarihi itibarıyla Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacılara yapılan harcama miktarı 381.873.150 TL'dir⁵⁷.

1 Kasım 2012 tarihi itibarıyla Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların barınma durumlarına ilişkin tablo şu şekildedir⁵⁸:

Barındıkları İl	Kamp/Çadırkent	Kapasite	Kurulu	Kullanılan	Mevcut
Hatay	Altınözü 1: 1.211 Altınözü 2: 1.682 Yayladağı 1: 2.706 Yayladağı 2: 3.172 Apaydın: 3.338	12.500 kişi	2,901 çadır	2.901 çadır	12.159
Gaziantep	İslâhiye: 8.265 Karkamış: 6.672 Nizip: 7,396	8.000 kişi 8.000 kişi 10.000 kişi	1.778 çadır 1.551 çadır 1.407 çadır	1.778 çadır 1.551 çadır 1.407 çadır	21.333
Kilis	Öncüpınar	12.000 kişi	2.053 Konteynır	2.053 Konteynır	12.883
Şanlıurfa	Ceylanpınar: 19.198 Akçakale: 14.648	20.000 kişi 23.000 kişi	4.440 Çadır 3.347 Çadır	4.440 Çadır 3.347 Çadır	33.846
Kahramanmaraş	Merkez	13.000 kişi	23.000 Çadır	23.000 Çadır	14.877
Osmaniye	Cevdetiye	10.000 kişi	2.012 Çadır	2.012 Çadır	8.487
Adıyaman	Merkez	10.000 kişi	2.000 Çadır	1.140 çadır	5.667
Toplam	14	126.500 kişi	21.736 Çadır 2.053 Konteynır	20.831 Çadır 2.053 Konteynır	109.252
Devam eden kamp çalışmaları					
Gaziantep	Nizip 2	5.000 kişi	1.000 Konteynır		

⁵⁷ T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, AFAD Bilgi Notu, 1.11.2012.

⁵⁸ T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, AFAD Bilgi Notu, 1.11.2012.

Bu kampların/çadır kentlerin durumları hakkında bilgi vermek gerekirse; Hatay çadır kentleri toplamda 219 dönüm arazi üzerine kuruludur. 24 saat güvenlik hizmeti verilmekte ve kamera ile izlenmektedir. Kadın-erkek güvenlik personeli bulunmaktadır. Çevre güvenliği ve mahrumiyeti sağlamak için tel ve brandalar ile çevrilidir. Altınözü'nde 50 yataklı sahra hastanesi vardır. Sağlık taraması yapılmakta ve ilaç temini sağlanmaktadır. 24 saat tam donanımlı ambulans hizmetinin yanı sıra, çadır hastaneler ve ambulans uçak da görev yapmaktadır. 35 sınıfta okul çağında 420'si kız ve 385'i erkek olmak üzere 805 kişiye eğitim verilmektedir. Çocuklara yönelik eğitim ve oyun etkinlikleri düzenlenmekte; kadınlara biçki-dikiş kursu verilmekte; Türkçe-İngilizce dil kursları düzenlenmektedir. Erkekler ve kadınlar için ayrı cami ve mescit bulunmakta; erkek ve kadın din görevlileri hizmet vermekte; Kur'ân-ı Kerim kursu verilmektedir. Bunların yanı sıra günde üç öğün sıcak yemek hizmeti; çadır kentler arası aile ve akraba nakli hizmeti; yangın söndürme teçhizatı; temizlik hizmeti ve daha birçok hizmet Suriyeli sığınmacılara sunulmaktadır⁵⁹.

Kilis konteynır kentinde ise Suriyeli sığınmacıların çocuklarının kullanması için 2'si 24 derslikli ve 1'i 16 derslikli olmak üzere toplam 3 okul ve 1000 kişilik iki cami inşa edilmiştir. Bu camilerde başlatılan Kur'ân-ı Kerim kurslarında toplam 315 kursiyer ders almaktadır. Emniyet tedbirleri kapsamında 14 gözetleme kulesi ve 92 mobese kamerası bulunmaktadır. Su problemi DSİ'nin yaptığı sondajlarla giderilmektedir. 4000 Suriyeli sığınmacı çocuğa eğitim-öğretim hizmeti verilmektedir. Ayrıca burada kanalizasyon, içme suyu, elektrik hattı, arıtma sistemi, yol, telefon ve internet, çocuk oyun parkı, banka hizmetleri, televizyon izleme odaları, çamaşır yıkama ve kurutma odaları gibi birçok hizmet AFAD tarafından sunulmaktadır⁶⁰.

Şanlıurfa Ceylanpınar ve Akçakale çadır kentlerinde de sahra hastanesi, okul, mescit, bulaşıkhanne, çamaşırhane, çok amaçlı derslik, televizyon izleme çadırları, çocuk oyun alanı, duşa kabin vs. gibi birçok hizmet Suriyeli sığınmacılara sunulmaktadır⁶¹. Gaziantep, Osmaniye ve Kahramanmaraş çadır kentleri de tıpkı Hatay, Kilis ve Şanlıurfa'dakiler gibi gerekli donanım ve teçhizatlara sahiptir⁶².

Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de insanca şartlarda geçici olarak misafir edilmektedir. Ancak Esad yönetimi, Suriyelilerin başka ülkelere özellikle de Türkiye'ye sığınmalarından rahatsızdır. Esad yönetimi, Türkiye'ye sığınmaları engellemek için her türlü sert tedbiri almaktadır. Öyle ki Türkiye'ye sığınmaları engellemek için onları öldürmek pahasına sığınmacıların üzerine ateş bile açılmaktadır. Her fırsatta Türkiye'deki sığınmacılara Suriye'ye geri dönmeleri çağrısında bulunmak da ve genel af ilan ederek geri dönmelerini sağlamaya çalışmaktadır. Bununla birlikte sığınmacıların Suriye'deki can güvenliklerini sağlayamamaktadır. Hatta Suriye'ye geri dönen sığınmacıların zaman zaman Esad askeri tarafından ölümlerle cezalandırıldıkları da basına yansımaktadır. Buna rağmen

⁵⁹ Komşuya Uzanan Dost Eli: Suriye, s. 4-5.

⁶⁰ Komşuya Uzanan Dost Eli: Suriye, s. 7-8.

⁶¹ Komşuya Uzanan Dost Eli: Suriye, s. 10-12.

⁶² Komşuya Uzanan Dost Eli: Suriye, s. 13-16.

canlarını kaybetme riskini göze alarak 1 Kasım 2012 tarihine kadar Türkiye'ye sığınan toplam 154.869 Suriyeli'den 44.905'i ülkelerine geri dönmüştür⁶³.

Sonuç

Türkiye'nin Suriye meselesine neden bigâne kalamayacağının en önemli cevabı sığınmacılar meselesi ile ortadadır. Bu konu yukarıda uluslar arası hukuk ve güncel süreçte ortaya konulan fakat tarafımızdan hizmete özel olması sebebiyle ulaşılamayan yönetmelik meyanında hukuki bir zemin ve insani mülhazalarla sürdürülmektedir. Sayıları 120 bini bulan bu insanların varlığı aslında orada yaşananın ne olduğunu anlatmaya yeter de artar bile. Modern zamanlarda Orta Doğu'da yaşanan trajedinin halkasına yeni mazlumlar grubu eklenmiştir. Türkiye kendi çıkarını bu manada bu insanlara sahip çıkmak ve bu topluma tüm silahlarıyla saldıran rejime karşı tavrı almak da bulmuştur. En uzun sınırımızın ötesinde yaşanan çatışmanın, patlayan bombaların sınırımızı aşmamasını beklemek hayalcilik olurdu. Ayrıca Türkiye uluslar arası hukuk çerçevesinde müdahil olmaya gayret ettiği bu meselede Arap Ligi ve BM gibi bölgesel ve küresel kurumlarla eşgüdüm içinde hareket ederek konuyu siyasi ve insani yönleriyle idareye çalışmaktadır. Daha dün kadar bahar yaşadığımız Suriye rejimi ne yazık ki genetiğindeki bozukluk depresip halkını iktidarı uğruna kurgulandığı şekilde feda etmeye başlayınca ve bunun etkileri ülkemize her geçen gün daha çok yansınca Türk Dışişleri kendi stratejisi, bölgedeki paydaşları ve küresel partnerleriyle konuya taraf olmuştur. Şüphesiz Suriye meselesinin çok bilinmeyenli bir denklem olduğu ve bu çatışmanın muhtemel sonuçları daha derinlemesine okunabilseydi kendi duruşumuzu daha farklı konumlandırabilirdik. Ancak İran'ın takındığı net tavır, Rusya'nın duruşu, Çin ve hatta İsrail'in ilginç sessizliği karşısında daha ılımlı ve orta yollu bir siyaset ne gibi reel sonuçlar verirdi sorusunun da sorulması gerekir. Hele de taraf olduğumuz diğer ülkelerin Suriye konusundaki ilginç sabrı! da göz önüne alınırsa tam bir dilemma ile karşı karşıya olduğumuz söylenebilir. Can havliyle bizim yumuşak karnımıza vurmayı ve kullanmayı deneyen!, uçağımızı düşürecek ve bombalarını sivillerimize yöneltecek kadar çılgınlaşan bir yönetimin karşısında kendi hesabını kitabını yapmak devletin en tabii refleksi olacaktır. Muhtemel senaryolar içinde belki en az konuşulani ise Türkiye'nin fiili bir müdahalesidir. Bu müdahalenin Türkiye'nin çıkarına olup olmayacağı sorusunun karşılığı Suriye'de parçalanmanın olup olmayacağı olursa bunun içinde etnik tabanlı bir parçanın bulunma ihtimali bu ihtimalin bölgesel ve küresel rakiplerin veya müttefiklerin! ne kadar işine geleceği veya yarayacağı sorusunun cevabındadır. Her halükarda temenni edilen bölgeye vifak ve ittifak getirecek bir sonucun alınmasıdır.

⁶³ T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, AFAD Bilgi Notu, 1.11.2012.

KAYNAKÇA

Akşam, (1 Ocak 2011–31 Ekim 2012).

Bugün, (1 Ocak 2011–31 Ekim 2012).

Cumhuriyet, (1 Ocak 2011–31 Ekim 2012).

Habertürk, (1 Ocak 2011–31 Ekim 2012).

Hürriyet, (1 Ocak 2011–31 Ekim 2012).

Komşuya Uzanan Dost Eli: Suriye, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara, 2012.

Milliyet, (1 Ocak 2011–31 Ekim 2012).

Resmi Gazete, (Tarih: 17 Aralık 1942, Sayı: 5285; Tarih: 17 Aralık 1942, Sayı: 5285; Tarih: 7 Kasım 1995, Sayı: 22456; Tarih: 19 Ekim 2009, Sayı: 27378)

Sandıklı, Atilla-Semin, Ali, Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye, Bilgesam, Rapor No: 52, İstanbul, 2012.

Star, (1 Ocak 2011–31 Ekim 2012).

TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu, 24. Dönem, 2. Yasama Yılı, 2012.

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, AFAD Bilgi Notu, 1.11.2012.

Türkiye, (1 Ocak 2011–31 Ekim 2012).

